

-
- Ο χωρικός σχεδιασμός υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης

Δρ. Παναγιώτα Καραμέτου

10.12.2021

The background is an aerial photograph of a city with a grid-like street pattern. A circular inset on the left side shows a 3D bar chart with several vertical bars of varying heights, overlaid on a similar street grid. The text is positioned within this circular inset.

**Η βιώσιμη ανάπτυξη ως
ενοποιητικό στοιχείο και σημείο
ανασύνταξης των χωρικών
πολιτικών**

Γαλλία

- Σταδιακή μετάβαση των συστημάτων σχεδιασμού από ένα ρυθμιστικό σε ένα διαχειριστικό πρότυπο!

Λόγοι μετάβασης:

- ✓ **Αδυναμία των ρυθμιστικών εργαλείων να διαχειριστούν τη σύγχρονη χωρική πολυπλοκότητά** και τη χωρική αλλαγή
- ✓ Ο στρατηγικός χαρακτήρας του σχεδιασμού και ο εμποτισμός του με την έννοια και την **επιχειρησιακή λογική της βιώσιμης ανάπτυξης** εμφανίζονται ως εναλλακτικές απαντήσεις στο τέλος της γερμανικής αντίληψης «Τάξη στο χώρο»

(Κυβέλου, 2010)

Δεκαετίες 60' και 70'

- ✓ Προβληματισμός με την ανάπτυξη των πόλεων
- ✓ Αναζήτηση νέων πιο αποτελεσματικών οργανωτικών και διοικητικών σχημάτων για την καλύτερη διαχείριση των προβλημάτων των πόλεων και ιδιαίτερα των μητροπολιτικών κέντρων
- ✓ ανάγκη για ένα σχεδιασμό ο οποίος θα εστιάζει στη διαδικασία και στην πορεία προς μια επιθυμητή κατεύθυνση αυτή κάθε αυτή και όχι σε ένα σχεδιασμό αποκλειστικά προσανατολισμένο προς μια τελική εικόνα!

(Βασενχόβεν, 2004; Κυβέλου, 2010)

Δεκαετία του 80'

- ✓ Αλλαγές στην ιδεολογία του σχεδιασμού
- ✓ Η Μεγάλη Βρετανία έγινε κέντρο των νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων της κυριαρχίας της αγοράς και της υποβάθμισης του σχεδιασμού των χρήσεων γης
- ✓ Ουσιαστική κατάργηση των λεγόμενων «δομικών» σχεδίων και **έμφαση στο μεμονωμένο έργο ή πρόγραμμα**, στο project, π.χ, της αστικής υποδομής, ανάπλασης, επιχειρηματικού πάρκου, νέου συγκροτήματος κατοικιών κ.λπ.

Οι μεταλλαγές της δεκαετίας του 1990

- Το περιβαλλοντικό κίνημα κάνει αισθητή την παρουσία του
- Νέα σχήματα συνεργασία και συνέργειας
- Επάνοδος στις τοπικές αξίες και ταυτότητες, στο ιδιαίτερο πολιτισμικό, ιστορικό και θεσμικό περιβάλλον
- Οι μεγάλες πόλεις αποκτούν κοινωνική και πολιτισμική πολυχρωμία που διευκολύνεται από δημοκρατικότερους θεσμούς και αυξημένη ανεκτικότητα στη διαφορετικότητα

Οι μεταλλαγές της δεκαετίας του 1990

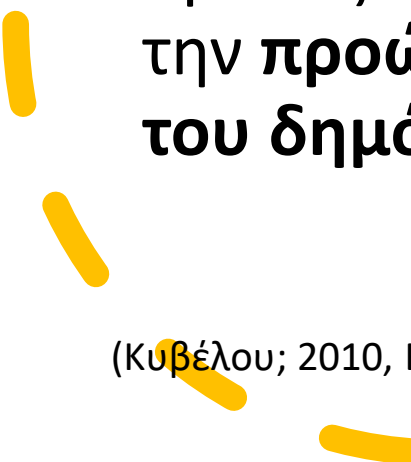
- Ο ρόλος του δημόσιου τομέα ως «παρόχου» μεταλλάσσεται
- Μεγάλα τμήματα της παραδοσιακής λειτουργίας του περνούν στον ιδιωτικό ή στον ενδιάμεσο «κοινωνικό» τομέα
- Η διάχυση των αρμοδιοτήτων και των αποφάσεων οδήγησαν στη «διακυβέρνηση» **governance** αντί της κλασικής «κυβέρνησης» «**government**»

Διακυβέρνηση....

Ποιοι συμμετέχουν;

- Θεσμοθετημένες αρχές
- Άτυπες συμμαχίες και δίκτυα που σχηματίζουν διάφορες κοινωνικές ομάδες και φορείς μεταξύ τους ή με τις διοικητικές αρχές με στόχο την **προώθηση της διαχείριση των συλλογικών δραστηριοτήτων και του δημόσιου χώρου της αστικής ζωής**

(Κυβέλου; 2010, Βασενχόβεν, 2004)

Εμφάνιση και φύση του στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού

- ✓ Ο στρατηγικός σχεδιασμός αφορούσε τομείς-κλειδιά
- ✓ Το έργο του σχεδιασμού αναλαμβάνεται από έναν φορέα στρατηγικού σχεδιασμού σε ένα επίπεδο υψηλότερο από εκείνο των εξειδικευμένων (χωρικά ή τομεακά) φορέων σχεδιασμού.

Στρατηγικός σχεδιασμός

- Η έννοια του στρατηγικού σχεδιασμού συνδέεται με την κατανομή του κυβερνητικού και διοικητικού έργου, με την ιεραρχία της διοίκησης και με τον κατακόρυφο και οριζόντιο συντονισμό των πολιτικών
- **Κλειδί για την επιτυχία του στρατηγικού σχεδιασμού είναι η δυνατότητα του φορέα που τον ασκεί να αναλάβει την εφαρμογή στρατηγικού χαρακτήρα αποφάσεων και να εξασφαλίσει την αναγκαστική συνεργασία των τομεακών φορέων**

Στρατηγικά χωρικά σχέδια...

- Μπορεί να είναι είτε ενδεικτικά είτε προγραμματικά
- Αποτελούν πλαίσια που παρέχουν κατευθύνσεις, αλλά και συντονίζουν τις ρυθμιστικές λειτουργίες της διοίκησης και τις επενδυτικές δραστηριότητες του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα
- Από που προκύπτει ο συντονισμός;

Στρατηγικά
χωρικά σχέδια...
Συντονισμός

- Ο συντονισμός απορρέει από τις διαδικασίες παραγωγής ενός στρατηγικού χωρικού σχεδίου και όχι απλά και μόνο από της ύπαρξη ενός σχεδίου!

(Κυβέλου, 2010)

The New Vision for Planning...

Το νέο όραμα του προγραμματισμού (The New Vision for Planning) και τα τέσσερα βασικά σημεία που το συνθέτουν

- ✓ **Η έννοια του χωρικού:** υποδηλώνει τα μοναδικά χαρακτηριστικά των τόπων
- ✓ **Η έννοια του βιώσιμου** (βραχυπρόθεσμος, μεσοπρόθεσμος και μακροπρόθεσμος ορίζοντας)
- ✓ **Η έννοια του περιεκτικού** (γνώσεις, στόχοι, πράξεις)
- ✓ **Η έννοια του συμμετοχικού** (προϋποθέτει τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων)

- **Ο χωρικός σχεδιασμός υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης**

Η προσέγγιση της βιώσιμης ανάπτυξης ως στοιχείο ολοκλήρωσης...

- Τα πολιτικά ορόσημα της βιώσιμης ανάπτυξης τέθηκαν από τη **διάσκεψη κορυφής του Ρίο το 1992**
- Η γενίκευση όμως του φαινομένου εντείνεται στην πρώτη **δεκαετία του 21^{ου} αιώνα: η δεκαετία «της βιώσιμης ανάπτυξης»**

Η προσέγγιση της βιώσιμης ανάπτυξης απαντάται σε όλα τα περιβάλλοντα:

- ✓ Στα θεσμικά και στα οικονομικά
- ✓ Στον ιδιωτικό τομέα
- ✓ Στις κοινωνίες: αστικές και αγροτικές

Παγκόσμιο επίπεδο....

- Σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη **οι δημόσιοι φορείς δεσμεύονται να ενσωματώσουν τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλες τις δημόσιες αναπτυξιακές πολιτικές!**
- **Ατζέντα 21:** καλεί τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και τους κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους να δεσμευτούν σε προγράμματα δράσης με στόχο να εγγραφεί στις αστικές ή αγροτικές χωρικές ενότητες η μέριμνα για τη βιώσιμη ανάπτυξη! (Τοπικές Ατζέντα 21)
- **Πρόγραμμα δράσης διάσκεψης του Γιοχάνεσμπουργκ (2000):** επανεπιβεβαιώνει τον ρόλο των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης, με έμφαση στις χώρες του Νότου

(Κυβέλου, 2010)

Ευρωπαϊκό επίπεδο

- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ υιοθέτησε μια ευρωπαϊκή στρατηγική προς όφελος της βιώσιμης ανάπτυξης!
- Ενσωμάτωση μιας προοπτικής βιώσιμης ανάπτυξης από όλες τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Οι πόλεις που συγκεντρώνουν το 80% των ευρωπαϊών πολιτών, δεν μπορούν παρά να αποτελούν, λόγω της **έντονης κατανάλωσης φυσικών πόρων, ενέργειας και χώρου** αλλά και της **αύξησης των κοινωνικών ανισοτήτων, πεδία άσκησης στρατηγικών και πολιτικών χωρικής ανάπτυξης που διέπονται από την ιδέα και τις πρακτικές της βιώσιμης ανάπτυξης!**

Νέες απαιτήσεις και προκλήσεις

Ανάγκη ανανέωσης των θεωρήσεων
και των πρακτικών εφαρμογής

Αναδεικνύεται η σπουδαιότητα της
κινητοποίησης των πολιτών γύρω από
στρατηγικές βιώσιμης ανάπτυξης!

Εισδοχή στις
χωρικές
στρατηγικές
όλων των
όψεων της
βιώσιμης
ανάπτυξης

Μια σειρά νέων απαιτήσεων:

Η επιλογή των κατάλληλων χωρικών
κλιμάκων για σχεδιασμό και εφαρμογή

Η οργάνωση της συνάφειας μεταξύ
τομεακών πολιτικών

Η συνεργασία και η απαραίτητη αλληλεγγύη
μεταξύ των χωρικών δρώντων

Η έμφαση στην έννοια του σχεδίου και της
αξιολόγησης

Ο χωρικός σχεδιασμός υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης

Στόχοι και εμπόδια

Στόχοι (*ακολουθούνται από διαφορετικούς πρωταγωνιστές της χωροταξίας*)

- ✓ Αναζήτηση μέγιστου άμεσου οφέλους για τις επιχειρήσεις
- ✓ Προάσπιση του δημόσιου συμφέροντος

Εμπόδια

- Μεγάλος αριθμός χωρικών και χρονικών κλιμάκων
- Πολλαπλασιασμός των χωρικών δρώντων
- Ποικιλομορφία των περιοχών

Αποτέλεσμα: ανακολουθίες και σύγχυση!!!

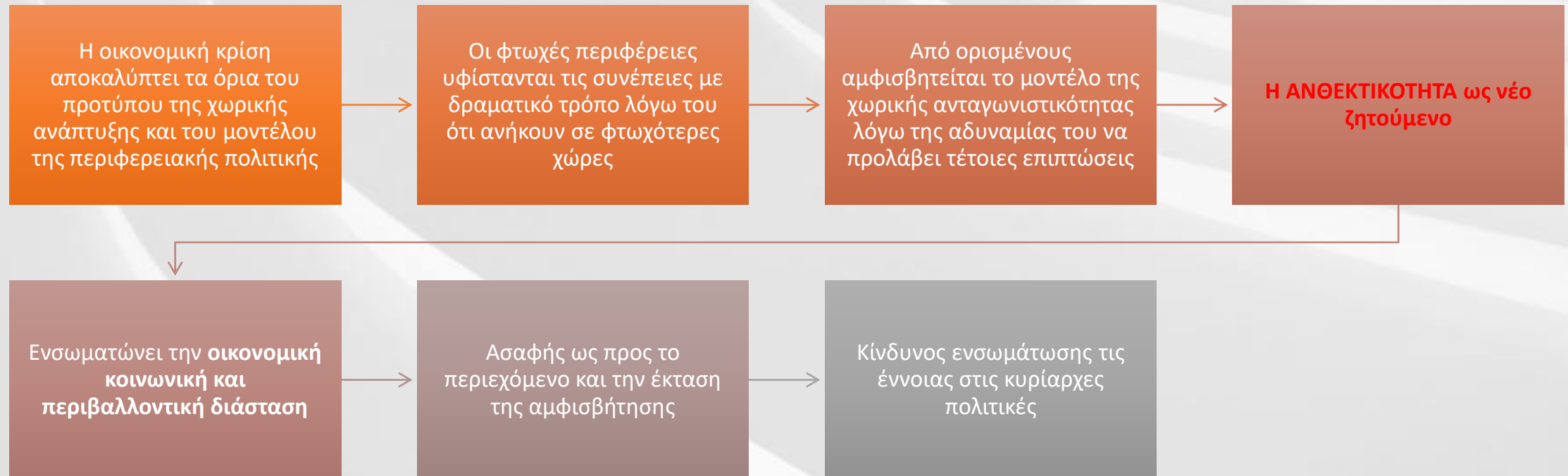
Ο χωρικός αντίκτυπος της κλιματικής αλλαγής

<https://euroeconomique.fr/call-climate-change-adaptation/>

Κλιματική αλλαγή: προβλήματα & επιπτώσεις

- Το θέμα της επίπτωσης της κλιματικής αλλαγής στις χωρικές ενότητες αποτελεί μία από τις πλέον κρίσιμες όψεις της ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη!
- Τα προβλήματα που τίθενται από την κλιματική αλλαγή και τα μέσα που διαθέτουμε για να ανταποκριθούμε σε αυτά **δεν αποτελούν μόνο εμπόδιο αλλά και ευκαιρία για τις κοινωνίες και τις οικονομίες, υπό τον όρο της ανταπόκρισης όχι εκ των υστέρων, αλλά με δράσεις πρόβλεψης, πρόληψης και προσαρμογής!**

Κλιματική αλλαγή: προβλήματα & επιπτώσεις

Κλιματική
αλλαγή και
πολιτικές
χωροταξίας
και χωρικής
ανάπτυξης

- Οι πολιτικές της χωροταξίας και χωρικής ανάπτυξης σημαντικές για την επιτυχή εφαρμογή των στρατηγικών προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή!
- ✓ Οι πολιτικές μείωσης των αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου και οι πολιτικές προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή πρέπει να θεωρούνται ως συμπληρωματικές στο πλαίσιο ολοκληρωμένων χωρικών στρατηγικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη των χωρικών ενοτήτων

Η προβληματική της κλιματικής αλλαγής!

- Η κλιματική αλλαγή εκλαμβάνεται ως μια εμβληματική προβληματική της **χωρικής προσαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης**
- ✓ Πρόκειται για ένα πλανητικής εμβέλειας φαινόμενο του **οποίου οι επιπτώσεις καθώς και τα περισσότερα μέτρα μετριασμού των επιπτώσεων είναι σαφώς διαφοροποιημένες**
- ✓ Η έντονη διαφοροποίηση στις επιπτώσεις θέτει το **ζήτημα της δικαιοσύνης στο χρόνο (μεταξύ γενεών) και στο χώρο (μεταξύ των χωρικών ενοτήτων)**

Η κλιματική αλλαγή ως ευκαιρία...

- Η κλιματική αλλαγή αποτελεί **ένα προνομιακό επίπεδο για να κατανοήσουμε την εισαγωγή μιας παγκόσμιας μέριμνας στις τοπικές πολιτικές**
- Το πρόβλημα «κλίμα» επιτρέπει συγχρόνως, στο επίπεδο των χωρικών κλιμάκων, να εισαγάγουμε πλανητικής κλίμακας ζητήματα στις τοπικές πολιτικές και στο επίπεδο των χρονικών κλιμάκων, να ενσωματώσουμε τον μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα στη δημόσια δράση.

Governing for Resilience in Vulnerable Places

Edited by
Elen-Maarja Trell, Britta Restemeyer,
Melanie M. Bakema, Bettina van Hoven

Βασικό ερώτημα

- Κατά πόσον η θεματική της κλιματικής αλλαγής είναι ικανή να ανανεώσει την κατανόηση και την αντίληψη της **τρωτότητας (vulnerability) του χώρου και των εδαφικών ανισοτήτων;**
- **Η κλιματική αλλαγή μπορεί να αναδείξει τις εδαφικές τρωτότητες;**

<https://www.routledge.com/Governing-for-Resilience-in-Vulnerable-Places/Trell-Restemeyer-Bakema-Hoven/p/book/9781138216495>

Προσαρμοστικότητα (ανθεκτικότητα) (Resilience)

Η ικανότητα μιας οντότητας να αντέξει ένα shock, να αποκατασταθεί και να συνεχίσει τη λειτουργία της ή πιο απλά να διαχειριστεί την αλλαγή

(Walker et al 2004)

Περιγράφει τη σχέση μεταξύ μετασχηματισμού και διατήρησης & εστιάζει στη διατήρηση της συνέχειας μέσω αλλαγών

- Η Σημασία της έννοιας προσαρμοστικότητα...
- Η (χωρική) προσαρμοστικότητα

Η ατομική και κοινωνική προσαρμοστικότητα αίτιο τρωτών, πολεοδομικών δομών!

World Disaster Report – Focus on
Community Resilience (2004),
κεφ.7 “Surviving in the Slums”:

<https://en.wiktionary.org/wiki/slum>

Η άλλη όψη του νομίσματος....

- Η «βιώσιμη διαχείριση» σε τοπικό επίπεδο: αειφόρες γειτονιές

Αειφόροι γειτονιές (Sustainable Neighbourhood)

Καθοριστικής σημασίας η επιχειρησιακή εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης στις διάφορες χωρικές κλίμακες!

Οι **αειφόροι γειτονιές** αποτελούν την πλέον «**διδασκτική**» επιχειρησιακή εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο!

(Κυβέλου, 2010)

Αειφόροι γειτονιές

- Υποδειγματικός ο τρόπος δημιουργίας αειφόρων γειτονιών στις χώρες τις βόρειας Ευρώπης
- **Μεγάλη υστέρηση στις χώρες της νότιας Ευρώπης**

Παραδείγματα αειφόρων γειτονιών

- ✓ Hammarby (Στοκχόλμη) και Malmo (Σουηδία)
- ✓ Kronsberg (Ανόβερο) (Γερμανία)
- ✓ Vesterbro (Κοπεγχάγη) και Kolding (Δανία)

- ✓ Mata de Sesibra (Πορτογαλία)
- ✓ Enternucleos Ισπανία
- ✓ Faenza/ Συνοικία St Rocco στην Ιταλία

Τα προβλήματα...

Τα σχέδια των αειφόρων γειτονιών:

- ✓ προκύπτουν από εδαφικούς, κοινωνικούς, πολεοδομικούς και οικονομικούς προβληματισμούς
- ✓ Ξεπερνούν κατά πολύ τις απλές περιβαλλοντικές θεματικές

Διαφορετικά κάθε φορά τα κοινωνικοοικονομικά και πολεοδομικά περιβάλλοντα:

- ακμάζον οικονομικό περιβάλλον,
- οξείες κοινωνικοοικονομικές κρίσεις
- Θεσμική και πολιτική επανασύνθεση
- Οικονομική παρακμή

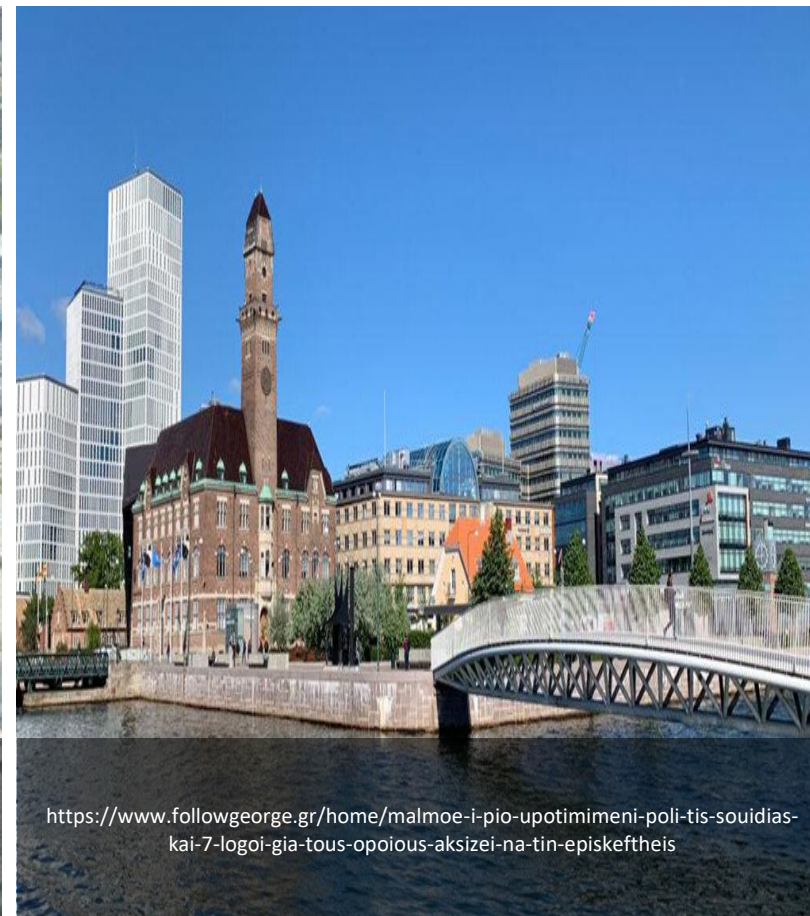
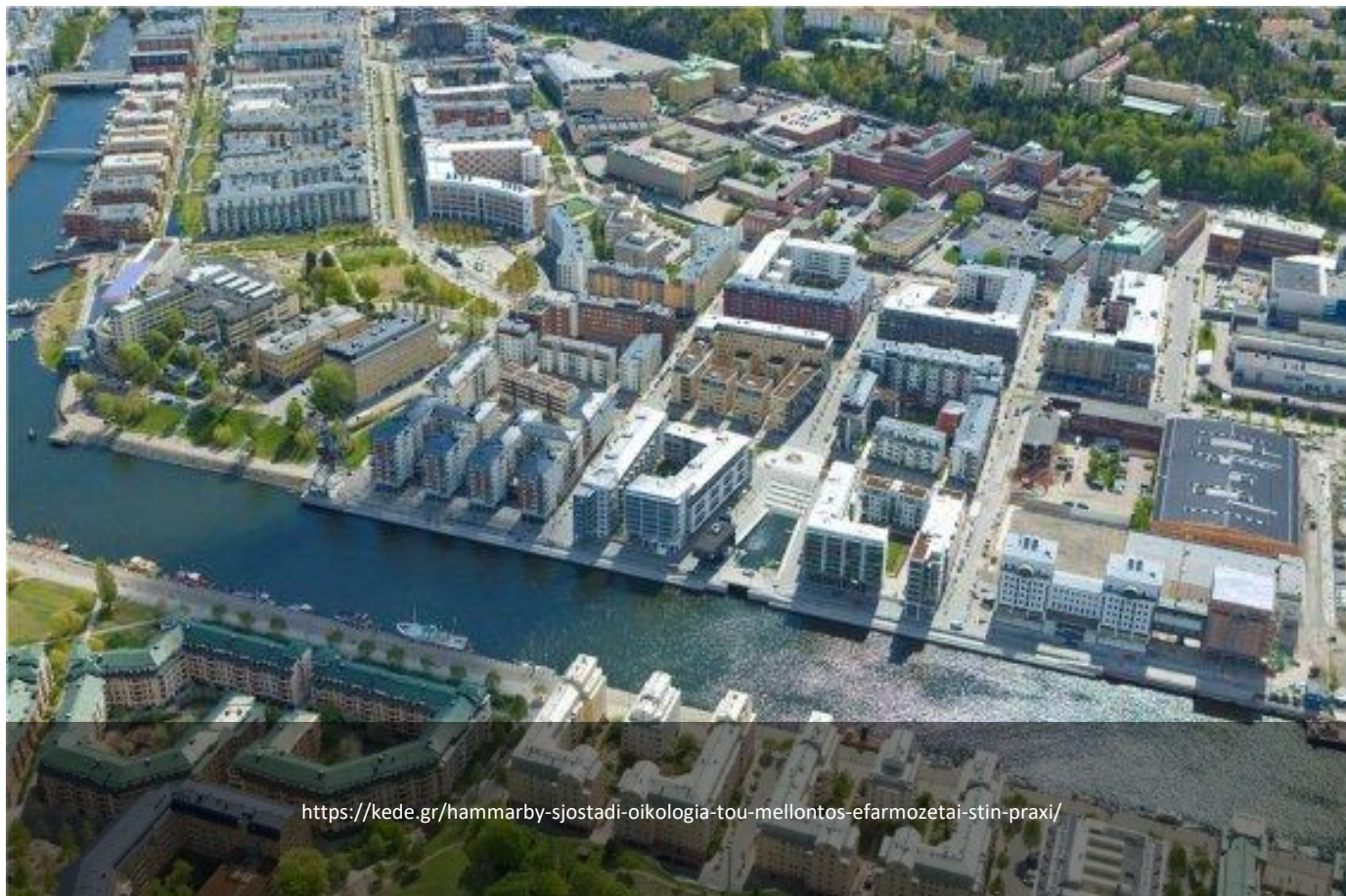
Συμπέρασμα....

- Δεν υπάρχει ένα περιβάλλον πιο ευνοϊκό από ένα άλλο για να εφαρμοσθεί μια αειφόρος γειτονιά!
- Οι αειφόροι γειτονιές αποτελούν μέσο για την επεξεργασία της τοπικής εικόνας και ταυτότητας!
- ✓ Απαλείφονται οι παρελθούσες αναπαραστάσεις
- Η κατασκευή νέας εικόνας αφορά στην επεξεργασία δημόσιων πολιτικών στην πόλη!

Αειφόροι γειτονιές...

- Ο χαρακτηρισμός μιας γειτονιάς από τις περιβαλλοντικές της επιδόσεις της συμμετέχει σε μια εργασία κατασκευής ταυτότητας της γειτονιάς και εμπάθυνσης του συναισθήματος της συμμετοχής για τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής!
- Ο τόπος δεν χαρακτηρίζεται πλέον από την ιστορία του, τον πληθυσμό του, τη ζωντάνια του ή την επισκεψιμότητα του!
- Βιώνεται μέσα από την εικόνα της περιβαλλοντικής απόδοσής του που μεταφέρεται εξωτερικά!

Hammarby (Στοκχόλμη) και Malmö (Σουηδία)

Hammarby (Στοκχόλμη)

- Καινοτόμο σύστημα διαχείρισης της ενέργειας, των απορριμμάτων, των λυμάτων και των υδάτων
- ΑΠΟΤΕΛΕΙ ένα Μοντέλο Οικολογικού Κύκλου με το οποίο επιτεύχθηκε η δημιουργία ενός περιβάλλοντος διαβίωσης που βασίζεται στη βιώσιμη χρήση των πόρων

http://www.greencities-asia.com/files/ContentImages/pictures/Hammarby_Sjostad_Stockholm_Aerial_View.jpg

Mata de Sesibra (Πορτογαλία)

Σας ευχαριστώ
πολύ!
